

Tijdens de Europese *Dag van de Talen* heeft minister van Onderwijs Vanderpoorten een aantal voorstellen gelanceerd over de plaats van moderne vreemde talen in het basis- en secundair onderwijs. Met haar oproep om kinderen al op jongere leeftijd te laten proeven van een vreemde taal knoopt ze aan bij een verlangen dat recentelijk wel vaker is geuit. Twee andere denkpistes kwamen voor niet-ingewijden als een verrassing. Enerzijds wil ze nagaan of de tweede vreemde taal al in de eerste cyclus van het secundaire onderwijs kan worden verplicht; anderzijds wil ze dat leerlingen hun derde vreemde taal uit een ruimer aanbod kunnen kiezen. Nu zijn de opties ‘beperkt’ tot Duits, Spaans, Italiaans en Russisch, maar de minister vindt dat ook Portugees, Grieks en Pools moeten kunnen.

Het is niet de eerste keer dat Marleen Vanderpoorten zich ontpopt tot een pleitbezorger van het vreemde talenonderwijs. Ze schijnt goed te beseffen dat een kleine economische en culturele entiteit zoals Vlaanderen haar welvaart niet enkel te danken heeft aan de weldaden van industriële innovatie – al zou de tijdens de voorbije weken onophoudelijk weerklinkende lokroep van de ‘harde’ wetenschappen dat doen vermoeden –, maar evenzeer aan de vaardigheid van velen om op het raakvlak van verschillende taalgemeenschappen een bemiddelingsrol te spelen. De meertaligheid van Vlamingen is bijna legendarisch, maar dreigt ten gevolge van vele hervormingen in het onderwijs veeleer een mythe te worden. Het is immers al een tijdje zo dat de programmabouwers van het secundair onderwijs vooral de wiskundige talenten van de leerlingen willen stimuleren. In de communicerende vaten van een overladen lesrooster brengt dit bijna automatisch het pakket moderne vreemde talen in het gedrang. Zo nam in vele scholen nog dit jaar het vreemde talenonderwijs met één uur af. In dat beperkte lessenspakket moeten leraren hun gevolg niet minder dan drie vreemde talen bijbrengen – een onmogelijke opdracht, zo weten de mensen in het veld. Het is dan ook maar de vraag of de *démarche* van de minister het sein is waarop men zat te wachten.

Kinderen op jonge leeftijd een vreemde taal aanleren is volgens de meeste deskundigen een goed idee. Een aan hun rijpheid en taalgevoel aangepaste leer methode zal een grotere groep leerlingen zeker meer communicatievaardig in de vreemde taal maken. Vooral het onderwijs van het Frans kan hiervan de vruchten plukken: vele jongeren catalogeren het Frans intuïtief als een moeilijke taal en zijn onder invloed van de culturele hegemonie van het Engels duidelijk minder bereid om zich een extra inspanning te getroosten, al klinkt de roep naar een goede kennis van het Frans luid. Dit geldt ook voor het Duits, dat als “vierde taal” evenwel moet concurreren met talen (vooral het Spaans) die om veelal andere dan rationele redenen een bijzondere aantrekkingskracht hebben. Het is uiteraard nobel van de minister dat ze nu de horizon van het talenonderwijs nog wil verleggen, maar de talen die ze hierbij vermeldt, doen toch enigszins vermoeden dat vooral economische motieven een rol spelen. Polen wordt gezien als een aantrekkelijke groeizone, Griekenland als een boeiend vakantie land, en het Portugees opent niet alleen deuren in Porto en Lissabon, maar ook bij Braziliaanse handelspartners. Maar waarom ontbreekt dan het Zweeds of het Hongaars? En als het dan toch om culturele verruiming zou gaan, waarom dan niet het Japans, Chinees of Arabisch? Uiteraard is een brede waaier van mogelijkheden om praktische en budgettaire redenen onhaalbaar; maar het beginsel van de vrije taalkeuze blijft kritiekloos buiten schot. Het is immers een veeg teken dat de onderwijsverstrekkers soeverein vanuit hun eigen expertise bepalen wat goed is voor de leerlingen wanneer het

over natuurkunde, wiskunde of geschiedenis gaat, terwijl de leerling *à la carte* kan kiezen welke talen hij of zij wil studeren en met welke prioriteit. En als deze keuzes maar zelden berusten op de logica van een individueel leertraject (zoals ze bedoeld waren), is het maar de vraag of een verruiming van het aanbod wel de juiste strategie is om meertaligheid te ondersteunen. Veel opportuener lijkt het dat de onderwijsaanbieder een duidelijke visie ontwikkelt op de leer- en leefomgeving waarbinnen meertaligheid functioneel moet zijn, en op basis daarvan zelf een gemotiveerde keuze maakt. Duits ligt dan enigszins voor de hand: de taal van 70.000 landgenoten, van onze belangrijkste handelspartner, van heel wat industriële en technologische communicatie, maar gehinderd door een imagoprobleem dat zo mogelijk nog groter is dan bij het Frans. Voordeel is evenwel dat het Duits vormelijk veel analogieën met het Nederlands vertoont, wat het leerproces kan ondersteunen. Zou het dan niet verantwoord zijn de studie van het Duits aan te bevelen of zelfs te veralgemenen? Maar de minister denkt in de tegenovergestelde richting, en bouwt voort op een wensbeeld van de leerling als een te begeleiden onvolwassene in alle onderwijsmateries, behalve dan die van de vreemde talen, want daar wordt diezelfde leerling klaar geacht beslissingen te nemen waarvan de reikwijdte ook vaak zijn of haar ouders ontgaat. Zappen kan dus ook op school, maar dan enkel bij de vreemde talen.

Nu hebben wellicht vele leerkrachten van vreemde talen geen bezwaar tegen een ruimere keuze voor de vierde taal, mocht dit ook gepaard gaan met een verruiming van het aanbod in die taal zelf. In de meeste richtingen moet de vierde taal het doen met één luttel uurtje per week, een uurtje dat bij voorkeur besteed wordt aan het inoefenen van eenvoudige mondelinge communicatie. Slechts uitzonderlijk overstijgen leerlingen uiteindelijk het allerelementaireste niveau. Daarvoor is het lespakket veel te beperkt. Naast een communicatieve benadering vergt taalbeheersing immers ook een gedegen inoefening van het regelsysteem van de taal én een grondige vertrouwdheid met de culturele en literaire tradities – aspecten van taalverwerving die in de huidige praktijk nauwelijks nog aan bod mogen komen. Nog niet zo lang geleden weten onderzoekers van de universiteit van Nijmegen de teruglopende interesse voor vreemde talen aan het ontbreken van een culturele band met de taal, en dit op zijn beurt aan het schrappen van literatuur uit het lesaanbod in de middelbare school. Er is een manifest verschil tussen een persoon die in het buitenland een ijsje kan kopen en de rol die ook de Vlaamse overheid voor haar jongeren weggelegd ziet: die van (inter)culturele bemiddelaars. Het eerste kan nuttig, daar niet van, maar het is niet de meerwaarde die Vlaanderen decennialang door zijn meertaligheid heeft kunnen boeken. Een bemiddelaar is meer gebaat met de aandachtige studie van een kortverhaal dan met het begrijpen van een etiket; hij of zij moet niet enkel een gebruiksaanwijzing kunnen verstaan, maar de gehele leefwereld van een andere cultuur, zoals die verwoord wordt in een in de originele taal gelezen roman. Een verbreding van het aanbod koppelt menselijke waarden zoals empathie met een doorleefde beheersing van de bestudeerde taal en is ook productief voor leerlingen die niet per se talen willen gaan studeren. Hierop zit het vreemde talenonderwijs veel meer te wachten dan op de inrichting van bijkomende talen, waarvan het te verwachten ‘rendement’ veeleer beperkt zal zijn.

Universitaire studietrajecten tonen pijnlijk duidelijk aan hoe moeilijk het is studenten binnen een redelijke termijn Portugees, Pools of Nieuwgrieks te leren. Het zijn talen die minder gemeen hebben met ons taalsysteem dan Frans, Engels of Duits. Bovendien zijn

ze deel van een cultuur, die ver af ligt van de omgangsvormen die ons zo typisch lijken. Leerlingen in de huidige omstandigheden een dergelijke stap willen doen zetten, is soms moedig, maar meestal roekeloos, omdat het beloftes voorwendt die het niet kan inlossen. 'Meer van minder' is hier wellicht veel meer op zijn plaats, al zal een publieke discussie moeten uitmaken welke talen dan de voorkeur verdienen.

Benjamin Biebuyck doceert Duitse letterkunde aan de Universiteit Gent en is secretaris van de Kwaliteitscel Onderwijs van de Faculteit Letteren en Wijsbegeerte.